

UNIVERSITETET I OSLO

KANDIDAT

XXXXXX

PRØVE

JUS1211 1 Privatrett II

Emnekode	JUS1211
Vurderingsform	Individuell skriftlig prøve
Starttid	10.06.2025 07:00
Sluttid	10.06.2025 13:00
Sensurfrist	27.06.2025 21:59
PDF opprettet	13.08.2025 09:43

Seksjon 1

Oppgave	Tittel	Oppgavetype
---------	--------	-------------

Informasjon om oppgavesettet

Informasjon eller ressurser

Seksjon 2

Oppgave	Tittel	Oppgavetype
1	Svar til del I	Langsvar
2	Svar til del II	Langsvar

Del I - Praktikum (4 timer)

Peder og Marte traff hverandre på Champagnebaren på Lillevik brygge i 2012. Peder var da 40 år og nyskilt. Han hadde barna Lucas (født 2003) og Linnea (født 2005) med sin tidligere ektefelle. Peder var siviløkonom og aksjemegler i Lillevik-kontoret til en amerikansk investeringsbank. Etter skilsmissen, hadde han flyttet inn i en leilighet på Lillevik brygge. Leiligheten kostet åtte millioner kroner. Peder tok opp et lån på seks millioner kroner for å kjøpe leiligheten. Egenkapitalen fikk han ved at ekskona kjøpte ham ut av deres tidligere felles enebolig.

Da Peder og Marte traff hverandre, var Marte 27 år. Hun var fysioterapeut, men hadde en blogg og Instagram-side om trening, sminke og mote. Bortsett fra en del dyre klær og vesker, hadde ikke Marte nevneverdige verdier da hun traff Peder. Hun flyttet inn i hans leilighet.

Allerede i 2013 giftet Peder og Marte seg. Peder ville styre sin tid bedre enn han kunne gjøre i bankjobben. Han sluttet i banken og startet opp et aksjeselskap som ga bistand til og investerte i gründerbedrifter. Denne virksomheten kunne Peder drive hjemmefra. Virksomheten gikk strålende. Peder tjente gode penger, som kunne brukes til en dyr livsstil med reiser, dyre middager, bilkjøp og dyre gaver til Marte, og til nedbetaling av leiligheten.

Marte tjente også godt på sin aktivitet på sosiale medier. Pengene investerte hun mest i klær og designervesker. Hun bodde gratis, så hun trengte ikke å bekymre seg for bokostnader. Hun hadde etter hvert samlet seg opp en anelig mengde designervesker fra Chanel, Gucci, Louis Vuitton og Prada.

Peder begynte etter noen år å slite med å henge med på tempoet til Marte. Han var også bekymret for at verdiene han hadde tjent opp, måtte deles med Marte ved en skilsmisse. Han ville at disse verdiene skulle gå videre til barna. I 2023 gikk Peder til advokat og fikk satt opp en avtale om overføring av mesteparten av aksjene i selskapet til sine to barn. Etter denne avtalen kunne han fortsatt bestemme over selskapet, selv om han kvittet seg med mesteparten av aksjene og dermed også det meste av verdiene i selskapet. Selskapet ble verdsatt til ti millioner kroner. Barna fikk aksjer for fire millioner kroner hver, mens Peder beholdt aksjer for to millioner kroner. Peder informerte ikke Marte om denne avtalen.

Våren 2025 ble Peder klar over at Marte hadde et forhold til sin personlige trener, Hans Tastad. Peder syntes dette var en ypperlig anledning til å avslutte forholdet til Marte. Han ba Marte flytte ut av leiligheten og sendte inn begjæring om separasjon på Statsforvalteren.no gjennom mobiltelefonen. Marte flyttet ut av Peders leilighet og inn til Hans Tastad. Statsforvalteren ga separasjonsbevilling i mai 2025.

Peder og Marte ble ikke enige om delingen av felleseiet.

Peder krevde å skjevdele hele verdien av leiligheten, som på skjæringstidspunktet i mai 2025 var verdt 16 millioner kroner. I løpet av ekteskapet hadde Peder betalt ned all gjeld på leiligheten. Marte var enig i at Peder kunne skjevdele deler av verdien av leiligheten, men i og med at den var belånt da Peder og Marte giftet seg, kunne han ikke skjevdele hele nåverdien.

I forbindelse med skifteoppgjøret hadde Marte blitt klar over generasjonsskifteavtalen mellom Peder og særkullsbarna. Marte mente at det var forkastelig av Peder å ha gått

bak hennes rygg og unndratt store verdier fra delingen. Hun krevde vederlag for Peders svekkelse av delingsgrunnlaget. Selskapet var fortsatt verdt ti millioner kroner. Peder hadde gitt bort åtte millioner kroner.

Leiligheten var verdt 16 millioner kroner. De aksjene i selskapet som Peder fortsatt satt på, var verdt to millioner kroner. Peder hadde ellers verdier for 4 millioner kroner i form av biler og verdipapirer. Peder hadde altså gitt bort 1/3 av alle sine verdier bare to år før skilsmissen. Dette var etter Martes syn en klanderverdig vesentlig svekkelse av det som Peder skulle dele med henne.

Peder og Marte var også uenige om Martes vesker. Hun mente at alle personlige eiendeler som klær, smykker og vesker, var noe som hun kunne ta med seg ut av ekteskapet uten at det skulle tas med i delingsgrunnlaget. Peder syntes det var greit at hun kunne ta med seg klær og smykker. Vesker hun hadde før ekteskapet, syntes han også det var greit at hun fikk ta ut. Peder mente imidlertid at Marte ikke kunne holde veskene som hun hadde kjøpt eller fått under ekteskapet, utenfor delingen. Marte hadde under ekteskapet kjøpt eller fått designervesker til en verdi av 500 000 kroner. Å holde alt dette utenfor delingen, mente Peder at ville være åpenbart urimelig.

Drøft og ta stilling til de rettsspørsmålene oppgaven reiser.

Del II - Domsanalyse (2 timer)

Les utdraget fra dommen under (Rt. 2003 s. 198). Redegjør for og vurder Høyesteretts rettskildebruk. Legg særlig vekt på bruken av lovens formål og reelle hensyn.

Høyesterett - Dom. - HR-2002-485-A - Rt-2003-198

(1) Dommer Matningsdal: Saken gjelder spørsmålet om et testamentsvitne er inhabilt fordi vitnet er ansatt i et aksjeselskap hvor testamentsarvingen er tilnærmet eneaksjonær, og dessuten daglig leder og styremedlem, jf. arveloven § 61 annet ledd.

(2) Gunhild Johanne Humphreys, født [00.00.1939], døde 30. januar 2000. Ved dødsfallet var hun gift med Arve Hansen. Hun etterlot seg bl.a. eiendommen Stamerbakken 8 på Fjøsanger i Bergen. I testament opprettet 20. mars 1996 testamenterte hun en ideell halvdel av denne eiendommen til sin tidligere ektefelle, Ronald Humphreys, mens den andre halvdel ble testamentert til Arve Hansen. Ronald og Gunhild Johanne Humphreys var gift i perioden 1963 til 1979.

(3) Det ene testamentsvitnet var Veronica Bremerthun. Hun ble i 1993 ansatt som sekretær i selskapet Joseph Eide AS. Da testamentet ble opprettet våren 1996, eide Ronald Humphreys 15 av 16 aksjer i dette selskapet, eller 93,75 % av aksjene. I hele hennes ansettelsestid var han dessuten daglig leder og styremedlem i selskapet. På testasjonstidspunktet var Humphreys og Bremerthun de eneste heltidsansatte, men en tredje person arbeidet på oppdrag for selskapet.

(24) Mitt syn på saken:

(25) Jeg er kommet til at anken fører fram.

(26) Arveloven av 1854 § 50 fastsatte opprinnelig at testamentsvitnene «medHensyn til Handlingen eller deres Forhold til Sagen og Parterne, [måtte] have fuldkommen Troværdighed».

27) Ved lov av 25. juni 1937 nr. 12 ble habilitetsreglene i § 50 endret. Tilknytningen til testator hadde ikke lenger betydning for vitnets habilitet. Videre, og dette er det sentrale i vår sammenheng, ble det skjønnsmessige kriteriet «fuldkommen Troværdighed» erstattet av en kasuistisk oppregning av når tilknytningen til testamentsarvingen medførte inhabilitet. I tillegg til slektskap mv. fastsatte § 50 femte ledd at bestemmelser i testamentet «til fordel for noen i hvis tjeneste vidnet står på testasjonstiden», var ugyldige. Loven fastsatte videre at « [s] om tjeneste regnes herved også funksjon som styremedlem og lignende i korporasjon eller stiftelse».

(28) I forarbeidene, Ot.prp.nr.14 (1937) side 4 første spalte, fremheves det at habilitetsbestemmelsen var «meget uklar, likesom de omstendigheter der ophever den forlangte «fullkomne troverdighet» ingenlunde alltid vil være testator bekjent». På denne bakgrunn ble det foreslått at « [d] et nugjeldende alt for ubestemte krav til at testamentsvidnene skal ha «fullkommen troverdighet»» ble erstattet av kasuistiske kriterier om inhabilitet, jf. proposisjonen side 5 første spalte.

(29) Ved arveloven av 1972 ble bestemmelsen om testamentsvitnenes habilitet plassert i § 61. Første ledd regulerer inhabilitet som følge av slektskap mv. I forhold til den tidligere bestemmelsen nevner jeg at forlovelse ble utelatt som inhabilitetsgrunn. Begrunnelsen for og betydningen av dette kommer jeg tilbake til. Annet ledd, som regulerer vårt tilfelle, har denne ordlyd:

«Disposisjon i testament til føremon for nokon som vitnet er i teneste hos på testasjonstida, er ugyldig. Som teneste vert og rekna funksjon som styremedlem og liknande i selskap, lag, stifting eller offentlig institusjon. Disposisjonen er likevel gyldig når tilknytninga er fjern og truleg ikkje har hatt noko å seie for innhaldet i testamentet.»

(30) En isolert tolking av lovens ordlyd tilsier etter min mening at Bremerthun i 1996 var «i teneste hos» Joseph Eide AS, og ikke hos Ronald Humphreys. Dersom hun likevel skal anses inhabil på dette grunnlaget, må det begrunnes i Humphreys' eierinteresser og nære tilknytning til Joseph Eide AS.

(31) De sentrale hensyn bak habilitetsreglene er å oppnå at testamentsvitnene eruavhengige av og uten lojalitetsbånd til testamentsarvingen. Umiddelbart kunne dette synes å tilsi at det må legges avgjørende vekt på Humphreys' nære tilknytning til selskapet. Men selv om man åpnet for denne løsningen, ville det, slik § 61 er utformet, fortsatt finnes mange eksempler på at nær tilknytning mellom vitnet og testamentsarvingen ikke medfører inhabilitet. Loven nevner for eksempel ikke nært vennskap, og i 1972 ble som nevnt forlovelse utelatt som inhabilitetsgrunn.

(32) Dette viser at selv om det ved ansettelse i et selskap åpnes for å leggeavgjørende vekt på testamentsarvingens forhold til selskapet, gir ikke dagens lovregel, som ikke suppleres av en skjønnsmessig inhabilitetsregel tilsvarende

forvaltningsloven § 6 annet ledd og domstolloven § 108, adgang til å kjenne ugyldig testasjoner i tilfeller hvor den faktiske tilknytningen mellom vitnet og arvingen er nærmere enn i vår sak.

(33) De hensyn som kan tale for en utvidende tolking, har dessuten etter min mening liten vekt. Arveloven § 49 krever utelukkende at vitnene er kjent med at dokumentet er testators testament, og – i likhet med Bremerthun – behøver de ikke å kjenne dets innhold. I motsetning til skatteretten, hvor det i en del saker oppstår spørsmål om å foreta gjennomskjæring fordi skattyterne kan ha sterke motiver for å omgå reglene, finnes det ikke noe tilsvarende behov i denne sammenheng. Vernet mot mislig påvirkning må søkes gjennom lovens § 63.

(34) Jeg kan heller ikke se at lovens ordlyd – «i teneste hos» – er en spesielt gammelmodig formulering, slik det har vært anført. Samme formulering er også brukt i nyere lovgivning. Og når lovgiveren har funnet behov for å åpne adgang til å anvende en bestemmelse også som følge av en persons faktiske tilknytning til et foretak, inneholder lovgivningen eksempler på uttrykkelige bestemmelser om dette. Til illustrasjon kan det vises til straffeloven § 37a fjerde ledd og dekningsloven § 1-5.

(35) Loven har helt siden 1937 inneholdt bestemmelser om inhabilitet for styremedlemmer. Dette viser at lovgiveren hele tiden har vært oppmerksom på habilitetsproblemene i selskapsforhold. Når § 61 likevel ikke inneholder bestemmelser om den foreliggende situasjonen, taler det mot å anvende bestemmelsen i dette tilfellet.

(36) På denne bakgrunn må det legges stor vekt på at eventuelle formfeil normalt først oppdages etter arvelaterens død – med andre ord på et tidspunkt da feilen ikke lenger kan repareres. Hensynet til testator, som må ha stor vekt, tilsier derfor at formkravene ikke tolkes slik at de kan virke som en felle. Dette var et sentralt hensyn ved lovendringen i 1937. Videre viser utelatelsen av forlovelse som inhabilitetsgrunn at dette også ble tillagt vekt i 1972. Jeg viser her til Arvelovkomiteens innstilling side 223 annen spalte hvor komiteens flertall begrunnet denne endringen slik:

«Flertallet har lagt vekt på at det nå i atskillige tilfelle er slik at det knapt er andre enn vedkommende mann og kvinne selv, som kan vite om de er forlovet eller ikke. Det synes da usikkert og mindre tilfredsstillende å knytte rettsvirkninger til begrepet «forlovede». Dette ville kunne virke som en felle.»

(37) Ved testasjoner, hvor formkrav spiller en sentral rolle, er med andre ord hensynet til klarhet og forutsigbarhet svært viktig. Dersom man åpnet for å legge vekt på testamentsarvingens reelle tilknytning til selskapet, ville det lett oppstå vanskelige avgrensningsspørsmål som kunne føre til at testator gikk i en felle – noe lovgiver har forsøkt å hindre.

(38) På denne bakgrunn har jeg kommet til at Bremerthun ikke var inhabil som testamentsvitne. Det er dermed ikke grunnlag for å kjenne testasjonen til fordel for Ronald Humphreys ugyldig."

¹ Svar til del I

Skriv ditt svar her

Twist mellom Peder og Marte

Twisten står mellom de tidligere ektefellene Peder og Marte. I forbindelse med delingen av felleseiet har det oppstått tre rettsspørsmål som behandles i kronologisk rekkefølge i det følgende.

For det første krever Peder å skjevdele hele verdien av leiligheten, som er verdt 16.000.000 NOK på skjæringstidspunktet. Marte sier seg enig i at Peder kunne skjevdele deler av verdien av leiligheten, men anfører at siden den var belånt da Peder og Marte giftet seg, kan han ikke skjevdele hele nåverdien.

Kan Peder kreve å skjevdele hele verdien av leiligheten, jf. el. § 59 (1)?

Ekteskapslovens hovedregel er at nettoverdien av ektefellenes samlede felleseiemidler skal likedeles, jf. el. § 58 (1). I forarbeidene begrunner utvalget likedelingsregelen med at begge ektefellene forutsettes å ha gjort en innsats for fellesskapet og at det derfor er rimelig at de deler midlene likt ved fellesskapets opphør, jf. NOU 1987:30 s.79.

Ved skjevdelingsregelen i el. § 59 (1) unntas flere formuesposter fra likedeling, med begrunnelse i at hensynene bak likedelingsregelen ikke strekker til for disse postene, jf. NOU 1987:30 s.79. Hensynet er altså at postene ikke er resultatet av ektefellenes felles innsats under ekteskapet. En ektefelle kan kreve å holde "verdien av formue" som "klart kan føres tilbake til" midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått eller senere har ervervet ved arv eller gave fra andre enn ektefellen utenfor delingen, jf. el. § 59 (1). Etter ordlyden oppstiller bestemmelsen to kumulative vilkår. For det første må ektefellen ha hatt en opprinnelig skjevdelingspost, som må være et av de tre alternativene i bestemmelsen. For det andre må ektefellen ha midler i behold på skjæringstidspunktet som "klart kan føres tilbake til" den opprinnelige skjevdelingsposten.

I vår sak er det alternativet om midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått, som kommer på spissen.

Det første spørsmålet er hvilke midler Peder hadde da ekteskapet ble inngått, jf. el. § 59 (1).

Ordlyden anviser en vurdering av hvilke midler ektefellen hadde på vielsestidspunktet. Videre tilsier ordlyden "verdien av formue" både at bestemmelsen er en verdiregel og en nettoregel. Bestemmelsen hjemler kun en rett til å holde verdier utenfor felleseiemidlene, ikke eiendeler. I tillegg er det en forutsetning at ektefellen har brakt en positiv formuesverdi inn i ekteskapet. I forarbeidene er det uttalt at "gjeld som ektefellen har pådratt seg i forbindelse med erverv eller påkostning av eiendeler som inngår i formue som er unntatt fra deling", vil komme til fradrag når man skal fastlegge størrelsen av skjevdelingskravet, jf. NOU 1987:30 s.130. Dette er også

forutsatt i rettspraksis, se Rt-2002-1596. Opprinnelig gjeld som er pådratt ved erverv av eiendelen kommer derfor til fradrag ved beregning av skjevdelingskravet.

I vår sak eide Peder en delvis lånefinansiert leilighet på Lillevik brygge ved ekteskapsinngåelsen i 2013. Det er opplyst at leiligheten kostet 8.000.000 NOK og var finansiert ved Peders egenkapital på 2.000.000 NOK og et lån på 6.000.000 NOK. Etter rettsregelen over kommer lånet til fradrag ved fastsettelsen av størrelsen på den opprinnelige skjevdelingsposten. Peder brakte reelt sett inn en positiv formuesverdi på 2.000.000 NOK inn i ekteskapet.

Delkonklusjonen er at Peder hadde 2.000.000 NOK av leilighetens verdi da ekteskapet ble inngått.

Peder har altså en opprinnelig skjevdelingspost verdt 2.000.000 NOK, som utgjør grunnlaget for hans skjevdelingskrav. Videre må det drøftes om det andre kumulative vilkåret bestemmelsen oppstiller er oppfylt.

Det andre spørsmålet er om Peder har midler på skjæringstidspunktet som "klart kan føres tilbake til" leilighetens verdi ved ekteskapsinngåelsen.

Ordlyden "klart kan føres tilbake til" tilsier at det må være en forbindelse mellom ektefellens midler på skjæringstidspunktet og den opprinnelige skjevdelingsposten. I forarbeidene uttaler utvalget at vilkåret er oppfylt der eiendelen er i behold når delingen finner sted, jf. NOU 1987:30 s.83. Dersom eiendelen er i behold hos ektefellen på skjæringstidspunktet, kan den "klart" "føres tilbake til" den opprinnelige skjevdelingsposten.

I Peders sak er leiligheten fortsatt i behold på Peders rådighetsdel og tilbakeføringskravet er dermed oppfylt. Dette medfører også at han har skjevdelingskravet i behold.

Det springende punktet blir beregningen av skjevdelingskravet. Mer spisset er spørsmålet hvilken betydning den lånefinansierte delen av verdien av eiendommen ved ekteskapets inngåelse har for beregningen av skjevdelingskravets størrelse.

Spørsmålet er enstemmig behandlet og avklart av Høyesterett i dommen inntatt i Rt-20021596. I den konkrete saken brakte mannen B inn en delvis lånefinansiert boligeiendom i ekteskapet. Gjelden ble nedbetalt under ekteskapet, og boligeiendommen steg i verdi. Høyesterett kom etter en gjennomgang av relevante rettskilder til at skjevdelingskravet gjelder "den forholdsmessige andel av eiendommens verdi på skjæringstidspunktet som tilsvarer den andelen av eiendommens verdi som ikke var lånefinansiert ved ekteskapets inngåelse", jf. Rt2002-1596 s.1601. Uttalelsene er generelle og prinsipielle og kan derfor oppfattes som et prejudikat for spørsmålet.

I vår sak var 1/4 av eiendommens verdi ikke lånefinansiert ved ekteskapets inngåelse i 2013. Etter det opplyste har leilighetens verdi steget fra 8.000.000 NOK ved ekteskapsinngåelsen til 16.000.000 NOK ved skjæringstidspunktet i mai 2025. Etter rettsregelen fra Rt-2002-1596 er det altså 1/4 av leilighetens nåverdi, tilsvarende 4.000.000 NOK, som "klart kan føres tilbake til" den ikke lånefinansierte andelen av leiligheten ved ekteskapsinngåelsen.

Delkonklusjonen er at Peder har 4.000.000 NOK på skjæringstidspunktet som "klart kan føres tilbake til" leilighetens verdi ved ekteskapsinngåelsen.

På bakgrunn av dette gis Peder ikke medhold i sitt krav om å skjevdele hele leilighetens verdi. Siden leiligheten var belånt da Peder og Marte giftet seg, kan han kun kreve skjevdeling av 4.000.000 NOK av leilighetens verdi.

Konklusjonen er at Peder kan kreve å skjevdele 4.000.000 NOK av leilighetens verdi, jf. el. § 59 (1).

For det andre krever Marte vederlag for Peders svekkelse av delingsgrunnlaget. Hun anfører at det at Peder ga bort 1/3 av alle sine verdier bare to år før skilsmissen, er en klanderverdig vesentlig svekkelse av det Peder skulle dele med henne.

Kan Marte kreve vederlag fra Peder, jf. el. § 63 (2)?

El. § 63 (2) hjemler et unntak fra likdelingsregelen i el. § 58 (1). En ektefelle kan kreve vederlag når den andre ektefellen på en "utilbørlig måte" "vesentlig" har "svekket" delingsgrunnlaget, jf. el. § 63 (2). Bestemmelsen oppstiller to kumulative vilkår om at ektefellen må ha opptrådt på en "utilbørlig måte" og at denne opptreden "vesentlig" har "svekket delingsgrunnlaget".

Innledningsvis presiseres det at el. § 63 (2) må sees i sammenheng med at en ektefelle i utgangspunktet har fri råderett over egne midler underveis i ekteskapet, jf. el. § 31 (1). Imidlertid vil bestemmelsen i el. § 63 (2) gripe indirekte inn i ektefellens råderett over egne midler.

Det første spørsmålet er om Peders opptreden har "vesentlig" "svekket" delingsgrunnlaget, jf. el. § 63 (2).

Ordlyden innebærer at ektefellen må ha redusert delingsgrunnlaget og videre anviser "vesentlig" en høy terskel. Det kreves med andre ord en kvalifisert svekkelse av delingsgrunnlaget. Verken forarbeidene eller rettspraksis fra Høyesterett gir særlig veiledning til hvor vesentlighetsterskelen ligger. Til sammenligning kom lagmannsretten i LG-2014-71397 til at en svekkelse på 20% av delingsgrunnlaget klart var innenfor vesentlighetskravet. Dommen har begrenset rettskildeværdi, men både hensynet til forutberegnelighet og også ordlyden tilsier at en svekkelse på 1/3 av delingsgrunnlaget innebærer at terskelen er oversteget.

I vår sak har Peder etter det opplyste gitt bort omtrent 1/3 av sine verdier før skilsmissen. Dette overstiger vesentlighetsterskelen.

Delkonklusjonen er at Peders opptreden "vesentlig" har "svekket" delingsgrunnlaget.

Et av de to kumulative vilkårene er dermed oppfylt. Videre må det andre vilkåret drøftes.

Det andre spørsmålet er om svekkelsen av delingsgrunnlaget skyldes at Peder har opptrådt på en "utilbørlig måte", jf. el. § 63 (2).

Ordlyden gir få holdepunkter for vurderingen utover at det dreier seg om en rettslig standard. Bestemmelsen i el. § 63 (2) var ment å videreføre ektefelleloven av 1927 § 18 uten realitetsendringer, jf. NOU 1987:30 s.134. Videre uttales det at "utvalgets formulering er tenkt å fange opp de ulike alternativer som er oppregnet" i ektefelleloven av 1927 § 18, jf. NOU 1987:30 s.134. Bestemmelsens ordlyd har derfor relevans ved tolkningen av el. § 63 (2). Ektefelleloven av 1927 § 18 inkluderte blant annet at ektefellen misbrukte sin rett til å råde over felleseie. I forarbeidene til bestemmelsen uttales det at vederlag skulle utjevne i de tilfellene en ektefelle grovt hadde tilsidesatt hensynet til den andre gjennom "lastværdig handlemaate", se Rt-2002-648 s.652. Ved vurderingen står det altså sentralt om svekkelsen fremstår som et misbruk av råderetten over felleseiemidler og en grov tilsidesettelse av hensynet til den andre ektefellen.

Vilkåret "utilbørlig måte" er også behandlet i Rt-2002-648. I dommen kom Høyesterett enstemmig til at utgangspunktet for vurderingen er "mer allment aksepterte objektive normer, som kan endres over tid", jf. Rt-2002-648 s. 652. Det kreves videre at det foreligger et "sterkt kritikkverdig" forhold. Disse uttalelsene viser at det må foretas en vurdering ut ifra objektive normer og at det er en høy terskel før et forhold anses som "utilbørlig".

I vår sak må utgangspunktet for vurderingen være at generasjonsskifteavtalen mellom Peder og særkullsbarna i 2023 var lovlig uten Martes samtykke. Det kan ikke i seg selv anses som utilbørlig at Peder ville overføre aksjeposter til særkullsbarna sine. Videre er det opplyst av avtalen ble satt opp ved hjelp av en advokat, slik at Peder gikk frem på en fornuftig måte og i tråd med allmenne oppfatninger av hvordan slike avtaler bør inngås.

Imidlertid kan Peders formål med avtalen tale for at hans opptreden var utilbørlig. Motivasjonen hans var dels at han var bekymret for at hans verdier måtte deles med Marte etter ekteskapets opphør og at han ville at verdiene fra aksjeselskapet skulle gå videre til barna. Overføringen bærer dermed preg av å ha vært en forberedende disposisjon før en eventuell skilsmisse med Marte. Avtalen innebar ikke at Peder ga fra seg retten til å bestemme over selskapet. På avtaletidspunktet i 2023 hadde Peder etter det opplyste blitt mer og mer oppmerksom på at ekteskapet gikk mot skilsmisse. I tillegg er det et moment at avtalen ble gjort kun to år før ekteskapet opphørte.

I rettspraksis er det lagt til grunn at kravene til oppriktighet og lojalitet er strengere for ektefeller enn i vanlige formuesrettslige forhold, jf. Rt-1969-901 og Rt-1999-718.

Dermed bør de illojale forholdene ved Peders disposisjon, med tanke på hans hensikt og tidspunktet for avtalen, tillegges ekstra vekt.

På den andre siden må Peders motivasjon sees i sammenheng med utgiftsfordelingen mellom Peder og Marte underveis i ekteskapet. Både Peder og Marte hadde høye inntekter, men det var kun Peder som betalte de høye forbruksutgiftene til familien og nedbetalte lånet på leiligheten. Marte, på sin side, bodde gratis og brukte det meste av sine penger på klær og designvesker. Med andre ord var det Peder som finansierte fellesskapet og la grunnlaget for at Marte kunne ha et høyt personlig forbruk og kjøpe luksusvarer. Disse forholdene kan tale for at generasjonsskifteavtalen ikke fremstår et misbruk av Peders råderett over sine felleseiemidler. Det fremstår i forbindelse med forbruksutgiftene under ekteskapet ikke som om Peder har tilsidesatt hensynet til Marte.

Allikevel er det et vesentlig moment at Peder ikke informerte Marte om avtalen. Marte fikk først vite om avtalen ved skifteoppgjøret i 2025 og slik det fremgår av oppgaveteksten var det heller ikke Peder som opplyste henne om dette. Dermed kan Marte ikke sies å ha godtatt forholdet, sml. Rt-2002-648 s.653. Dette kan sees på som et brudd på den strenge lojalitetsplikten mellom ektefeller.

Samlet sett må det illojale formålet ved avtalen og Peders brudd på kravet om oppriktighet tillegges stor vekt. På bakgrunn av dette foreligger det et "sterkt kritikkverdig" forhold og den høye terskelen er oppfylt.

Delkonklusjonen er at svekkelsen av delingsgrunnlaget skyldes at Peder har opptrådt på en "utilbørlig måte"

Marte gis dermed medhold. Etter en skjønnsmessig vurdering kommer jeg til at Marte bør tilkjennes et vederlag på 500.000 NOK, siden Peder allerede bidrar betydelig til delingsgrunnlaget.

Konklusjonen er at Marte kan kreve vederlag på 500.000 NOK fra Peder.

Videre anfører Marte at alle personlige eiendeler, som klær, smykker og vesker, er noe som hun kan ta med seg ut av ekteskapet uten at det skal tas med i delingsgrunnlaget. Peder synes det er greit at hun tar med seg klær og smykker samt vesker hun hadde før ekteskapet, men anfører at Marte ikke kan holde veskene som hun hadde kjøpt eller fått under ekteskapet utenfor delingen. Han anfører at å holde designveskene til en verdi av 500.000 NOK utenfor delingen, ville være åpenbart urimelig. Anførslene tolkes til å gjelde el. § 61 bokstav a.

Kan Marte kreve å holde veskene hun hadde kjøpt eller fått under ekteskapet utenfor delingen, jf. el. § 61 bokstav a?

En ektefelle kan kreve å holde eiendeler som "utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk" utenfor delingen, jf. el. § 61 bokstav a 1 pkt. Unntaket er hvis det vil være "åpenbart urimelig" å holde eiendelene utenfor delingen, jf. el. § 61 bokstav a 1 pkt.

Spørsmålet er om luksusvesker er eiendeler som "utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk", jf. el. § 61 bokstav a.

Etter ordlyden er det avgjørende om eiendelen kun kan brukes av ektefellen personlig. Det kreves altså en svært nær tilknytning til ektefellen, hvor ingen andre i praksis kan bruke den aktuelle eiendelen.

I el. § 61 bokstav a 2 pkt. uttrykkes det at en ektefelle kan ta ut familiebilder og familiepapirer som kommer fra hans eller hennes slekt på samme vilkår. Dette er eiendeler som ut ifra sin karakter og nære tilknytning til ektefellen ville virke støtende om inngikk i delingsgrunnlaget.

Dommen inntatt i HR-2024-814-A gir en viss veiledning til tolkningen av el. § 61 bokstav a. Den gjaldt imidlertid innholdet av vilkåret "personlig karakter" i el. § 61 bokstav c. Høyesterett fant at det vil få betydning om det fremstår urimelig eller støtende å pålegge ektefellen å realisere en rettighet, se HR-2024-814-A (69).

Sammenhengen i regelverket tilsier at det også ved vurderingen av bokstav a vil stå sentralt om det ville virke støtende om eiendelene skulle inngå i delingsgrunnlaget.

I juridisk teori har rullestolen til en funksjonshemmet ektefelle eller gebiss vært gitt som eksempler på eiendeler som "utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk".

Samlet sett taler rettskildene for at luksusvesker ikke omfattes av el. § 61 bokstav a. De kan i praksis brukes av alle og er derfor ikke "utelukkende" til vedkommende ektefelles personlige bruk. Videre virker det ikke støtende at de er med i delingsgrunnlaget.

Delkonklusjonen er at luksusvesker ikke er eiendeler som "utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk".

Martes krav må dermed avvises. På bakgrunn av Peders anførsler forstår jeg oppgaveteksten slik at unntaket i el. § 61 bokstav a skal drøftes subsidiært.

Under forutsetning av at luksusvesker er eiendeler som "utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk", er spørsmålet om det vil være "åpenbart urimelig" å holde Martes designervesker verdt 500.000 NOK utenfor delingen, jf. el. § 61 bokstav a.

Ordlyden anviser en avveining mellom den ene ektefellens interesse i å ta ut eiendelene forlods og den andre ektefellens interesse i å få størst mulig delingsgrunnlag. Videre tilsier ordlyden "åpenbart" at det kreves kvalifisert urimelighet.

I vår sak er det på den ene siden kun Marte som bruker luksusveskene og hun har, i henhold til forutsetningen over, i utgangspunktet rett til å holde dem utenfor delingen.

På den andre siden vil et forlods uttak av Martes vesker medføre at Marte ikke bidrar med noen midler inn i likedelingen. Bortsett fra noen dyre klær og vesker, som Peder er enig i at hun kan med seg ut av ekteskapet, brakte hun ingen midler med seg inn i ekteskapet. Marte

har heller ikke opparbeidet seg noen felleseiemidler utenom veskene, siden det vesentlige av hennes inntekter har gått til forbruk. Videre er det et poeng av Martes finansiering av veskene er delvis muliggjort av Peder, ved at han har tatt mer enn sin halvdel av forbruksutgiftene og dessuten finansiert bolig for Marte. I tillegg er 500.000 NOK et ikke uvesentlig beløp.

De hensynene som taler for at det er "åpenbart urimelig" er mer tungtveiende enn hensynene på motsatt side.

Den subsidiære delkonklusjonen er at det vil være "åpenbart urimelig" å holde Martes designervesker verdt 500.000 NOK utenfor delingen

Konklusjonen er at Marte ikke kan kreve å holde veskene hun hadde kjøpt eller fått under ekteskapet utenfor delingen.

Ord: 2672

² Svar til del II

Skriv ditt svar her

Domsanalyse av Rt-2003-198 Humphreys

På arverettens område, og særlig ved spørsmålet om testamenters gyldighet, gjør enkelte reelle hensyn seg særlig sterkt gjeldende. Dette skyldes at testasjoner er en særegen form for ensidig disposisjon hvor det naturlig nok ikke er mulig å få klargjøring fra testator etter hans eller hennes død. Et mål ved lovgivningen er å sikre at testasjonen gir reelt uttrykk for testators siste vilje. Ved reglene om testamentvitners habilitet står særlig hensynet til at testator vernes mot mislig påvirkning og hensynet til klarhet og forutsigbarhet for testator sentralt. Dommen inntatt i Rt-2003-198 Humphreys gjaldt spørsmålet om et testamentsvitne var inhabilt fordi vitnet var ansatt i et aksjeselskap hvor testamentsarvingen var tilnærmet eneaksjonær, og i tillegg daglig leder og styremedlem, se Rt-2003-198 (1). Det rettslige grunnlaget var arveloven av 1972 § 61 (2) og særlig rekkevidden av vilkåret "nokon som vitnet er i teneste hos på testasjonstida". Høyesterett kom til at vitnet ikke var inhabilt og at det ikke var grunnlag for å kjenne testasjonen til fordel for testamentsarvingen Humphreys ugyldig, se Rt-2003-198 (38). I det følgende vil jeg redegjøre for og vurdere Høyesteretts rettskildebruk i dommen, med gjennomgående vekt på bruken av lovens formål og reelle hensyn.

Lovgivningshistorikk til arveloven

Høyesterett starter tolkningen ved å analysere lovgivningshistorikken som førte fram til ordlyden i arveloven av 1972 § 61 i avsnitt 26 til 29 og 35. Gjennomgangen av de tidligere lovbestemmelsene har relevans ved at Høyesterett analyserer hva som var lovgiverviljen og arvelovgivningens formål. I avsnitt 26 og 27 viser førstvoterende til en lovendring av arveloven av 1854 § 50 ved lov av 25.juni 1937 nr. 2. Den sentrale slutningen er at det skjønnsmessige kriteriet om vitnets tilknytning til testator ble erstattet av en "kausistisk oppregning" av tilfellene hvor tilknytningen til testamentsarvingen medførte inhabilitet. Videre påpeker Høyesterett i avsnitt 27 at bestemmelsen om at testamentariske disposisjoner "til fordel for noen i hvis tjeneste vitnet står på testasjonstiden" var ugyldige, var ny ved arveloven av 1937. Førstvoterende viser til at bestemmelsen om testamentvitners habilitet ble delvis videreført i arveloven av 1972 i § 61. Slutningene fra tidligere og ikke gjeldende lovtekst tillegges ikke vekt i seg selv, men Høyesterett bruker gjennomgangen til å utlede lovgiverviljen. Dette er i tråd med alminnelig juridisk metode.

Lovtekstens ordlyd

I avsnitt 29 viser Høyesterett til lovtekstens ordlyd og trekker i avsnitt 30 slutninger om innholdet av formuleringen "i teneste hos". Dette er det rettslige grunnlaget for spørsmålet. Det å ta utgangspunkt i en ordlydsfortolkning av lovteksten er i samsvar med alminnelig juridisk metode. Høyesterett slutter at ordlyden i seg selv tilsa testamentsvitnet var "i teneste hos" selskapet, og ikke hos testamentarvingen personlig. En slik ordlydstolkning fremstår rimelig. Tolkningsresultatet innebar at den aktuelle saken falt utenfor ordlyden "i teneste hos". Videre i dommen drøfter derfor Høyesterett om vilkåret "i teneste hos" kan tolkes utvidende på bakgrunn av at testamentsarvingen hadde eierinteresser og nær tilknytning til selskapet. I så

fall ville den aktuelle situasjonen kunne rammes av vilkåret. Et ytterligere poeng om lovtekstens ordlyd kan utledes fra avsnitt 34. Her avviser Høyesterett en anførsel om at lovens ordlyd er en "gammelmødig formulering". Det underliggende poenget synes å være at man ikke kan tolke ordlyden innskrenkende ut ifra den alminnelige forståelsen av formuleringen "i teneste hos" da loven ikrafttrådte i 1972. Samlet sett tillegger Høyesterett ordlyden en viss vekt, men det er formålsbetraktninger og andre reelle hensyn som tillegges avgjørende gjennomslagskraft.

Sammenligning med andre lovbestemmelser som ikke får direkte anvendelse

Videre viser Høyesterett til andre lovbestemmelser som ikke får anvendelse på den konkrete saken i avsnitt 32 til 34. I avsnitt 32 viser førstvoterende til at forvaltningsloven § 6 (2) og domstolloven § 108 suppleres av en skjønnsmessig inhabilitetsregel som et negativt argument. Det underliggende synet virker å være at det hadde vært naturlig for lovgiver å uttrykkelig innta en slik regel dersom lovgiver mente at den skulle gjelde. Sammenligningen med andre lovbestemmelser brukes altså av Høyesterett for å utlede lovgiverviljen og er derfor holdbar. Høyesterett viser i avsnitt 33 til skatterettens regler for å verne mot skatteyternes motiv for å omgå reglene. Også her bruker førstvoterende annen lovgivning for å skape en kontrast til arvelovens bestemmelser, men det sentrale er at arveloven av 1972 allerede hadde en særskilt bestemmelse om vern mot mislig påvirkning i § 63. Det var da ikke et sterkt behov for ytterligere vern mot mislig påvirkning. Et lignende resonnement blir foretatt i avsnitt 34. Høyesterett viser til straffeloven § 37a (4) og dekningsloven § 1-5 som eksempler på at lovgiver har gitt uttrykkelige bestemmelser som åpner for å anvende en bestemmelse som følge av en persons faktiske tilknytning til et foretak. Oppsummert har de andre lovbestemmelsene ikke direkte relevans, men de brukes av Høyesterett for å utlede formålsbetraktninger om lovgiverviljen i tråd med alminnelig juridisk metode.

Forarbeidsuttalelser om lovens formål

Slik de foregående avsnittene viser, utleder Høyesterett flere sentrale argumenter ut ifra formålsbetraktninger. Videre vil jeg særlig gå inn på hvordan Høyesterett utleder formålsbetraktninger fra forarbeidsuttalelser i avsnitt 28 og 36.

Først sees det på relevansen til forarbeidene til 1972-loven, arvelovkomiteens innstilling s.223 (se avsnitt 36), og forarbeidene til lovendringen i 1937 (se avsnitt 28). Arvelovkomiteens utsagn gjaldt hvorfor forlovelse ble utelatt som habilitetsgrunn. Den gjaldt altså ikke direkte spørsmålet i saken. Ordlyden ble i det vesentlige videreført fra lovendringen og til 1972-loven. Dette kommenterer ikke Høyesterett eksplisitt, noe som kan være en svakhet. På den andre siden argumenterer Høyesterett med at det samme hensynet gjorde seg gjeldende i begge forarbeidene. Dette underbygger at forarbeidene har relevans.

Fra forarbeidene til lovendringen i 1937 slutter førstvoterende i avsnitt 28 at den skjønnsmessige habilitetsbestemmelsen fra 1854-loven ble gått vekk fra grunnet at den var uklar. Indirekte var det altså hensynet til klarhet og forutsigbarhet for testator som sto sterkt, noe Høyesterett også påpeker i avsnitt 36. Høyesterett slutter også at hensynet til testator sto sterkt ved lovendringen i 1972.

De formålsbetraktningene som utledes fra forarbeidene, tillegges stor vekt av Høyesterett i avsnitt 36. Dette kommer også til uttrykk ved at Høyesterett slutter seg til formuleringen fra 1972-forarbeidene om å unngå regler som virker som en felle for testator.

Høyesteretts egne betraktninger om reelle hensyn og samordning

Reelle hensyn er i dag akseptert som en egen og relevant rettskilde av Høyesterett, noe også denne dommen illustrerer. I avsnitt 31 slutter Høyesterett at formålet med inhabilitetsregelene er å sikre at testamentsvitnene er uavhengige av og uten lojalitetsbånd til testamentsarvingen. Dette er en form for formålsbetraktning. Videre peker førstvoterende i avsnitt 35 på at lovgiver helt siden 1937 hadde vært oppmerksom på habilitetsproblemene i selskapsforhold og at dette talte mot å anvende bestemmelsen i det konkrete tilfellet. Indirekte bygger argumentasjonen på hensynet til lojalitet til lovgiverviljen. I tillegg viser Høyesterett til hensynet til klarhet og forutsigbarhet for testator som et sentralt hensyn i avsnitt 36 og 37.

Samordningen av de ulike reelle hensynene som gjør seg gjeldende foretar Høyesterett særlig i avsnitt 33, 36 og 37. Førstvoterende kommer til at de hensynene som taler for en utvidende tolkning har liten vekt i avsnitt 33. Ut ifra sammenhengen virker dette å være hensynet til vern mot mislig påvirkning av testator. Derimot kommer det frem at Høyesterett legger avgjørende vekt på hensynet til klarhet og forutsigbarhet for testator.

Avsluttende kommentarer

Dommen inntatt i Rt-2003-198 illustrerer hvordan Høyesterett avviste en utvidende tolkning av ordlyden "i teneste hos" på bakgrunn av lovens formål og andre reelle hensyn. Videre illustrerer dommen hvordan formålsbetraktninger og andre reelle hensyn kan utledes fra et bredt rettskildegrunnlag. Høyesterett fant at det ikke var rettskildebelegg for at lovgiver åpnet for en skjønnsmessig vurdering av den nære faktiske tilknytningen mellom vitnet og testamentsarvingen. Tvert imot virker Høyesterett å ha avslått bruken av reelle hensyn som grunnlag for utvidende tolkning fordi lovgivningen ble oppfattet som uttømmende. Dette er et forhold som Skoghøy trekker frem som en skranke for rettsanvenderes bruk av reelle hensyn. Dommen viser holdbar rettskildebruk og har en særlig styrke ved vektleggingen av hensynet til lojalitet til lovgiverviljen.

Ord: 1321